

FOLKEUNIVERSITET SKJOLDUNGERNES LAND

Sæsonprogram Efteråret 2021

Fuglenes ABC

Tre foredrag samt en ekskursion

De danske skoves fremtid

Tre vandrende diskussioner

Sct. Hans – Historie, natur og fremtid

Seks foredrag og aftenture

Kirkegårdsmiljøer i Nationalparken

Fire ture / foredrag

Regnskovens fremtid

Siddende diskussion

Genforening – fra 1864 til i dag

To foredrag

www.skjoldfolkeuni.dk

www.facebook.com/folkeuniversitetet skjoldungernesland

Om vores folkeuniversitet

Danske folkeuniversiteter er lokalt/kommunalt forankrede institutioner for folkeoplysning. I forlængelse af denne tradition ønsker Folkeuniversitet Skjoldungernes Land at fremme den lokale forankring i de problemstillinger, der tages op i Folkeuniversitetet.

Med oprettelsen af Nationalpark Skjoldungernes Land i 2015 er indledt en proces omkring udviklingen af lokalsamfundet, der indebærer store muligheder – men også udfordringer – for udviklingen af natur, landskab, kultur, rekreation, turisme og bæredygtighed. Det har ikke bare betydning for nationalparken, men også for resten af de tre kommuner – Lejre, Roskilde og Frederikssund – som parken ligger i.

Folkeuniversitet Skjoldungernes Land ser det som sin fornemste opgave at bistå lokalbefolkningen i udbredelsen af viden om de lokale natur- og kulturværdier, og diskussion af, hvordan de kan styrkes i

den fremtidige udvikling af parken og kommunerne.

Hvordan samler vi viden og bedre opmærksomhed omkring vores natur- og kulturværdier? Hvordan skaber vi mere, og mere sammenhængende natur inden for nationalparken? Hvordan skaber vi forståelse for og praktiske løsninger på konflikter mellem ønsker om styrkelse af lokal biodiversitet, ønsker om at bistå med lokal omstilling mod bæredygtighed, og ønsker om 'business as usual'? Der er et utal af lokale problemstillinger, der har betydning for vores fælles fremtid, og derfor med fordel vil kunne tages op i et folkeuniversitetsregi.

Men der vil også være mange problemstillinger af mere generel karakter, som det vil være relevant for os at tage op. Og klassiske folkeuniversitetstemaer – som for eksempel om Genforeningen 1920, finder også plads i vores virksomhed.

Folkeuniversitetet er en traditionel for-

En svær begyndelse ...

ening med årsmøde, bestyrelse m.m. Den stiftende og fortsat siddende bestyrelse består af Jesper Brandt, Mogens Petersen og Christian Fjeldsted Andersen, hvor de to første er medlemmer af Nationalparkrådet mens sidstnævnte er medlem af Lejre Kommunalbestyrelse.

Folkeuniversitetet afholder årsmøde søndag d. 7. november 2021 kl. 16.00-17.00 i forlængelse af det gratis foredrag om regnskovens fremtid.

De første år i Folkeuniversitetets liv har formentlig været meget atypiske, idet vi mest har udviklet planer for stadigt flere aktiviteter, der alle først i efteråret 2021 begynder at blive realiserede. Idéer har der været nok af, mens erfaringernes dæmpende indflydelse ikke rigtigt er begyndt at vise sig. Vi går derfor fortsat noget ydmygt til opgaven i erkendelse af, at vi fortsat har meget at lære og givet vil få travlt, når alle planerne skal realiseres og alle vores studerende banker utålmodigt

på vore døre og begynder at gøre os opmærksom på de fejl, vi begår.

Vi er sikre på, at vi vil få brug for al mulig støtte og opbakning, og opfordrer derfor alle, der kunne tænke sig, at blive involveret i Folkeuniversitet Skjoldungernes Lands arbejde, til at melde sig i tilknytning til årsmødet. Vi kan godt være flere i bestyrelsen, og er du ikke interesseret i bestyrelsesarbejde, er der også mange praktiske opgaver – for eksempel omkring afvikling af vores arrangementer – som vi vil være kisteglade for at få en hjælpende hånd til.

Alt arbejde er frivilligt og ulønnet, men vi håber på at kunne lokke interesserede bestyrelsesmedlemmer og praktiske grise med nogle gratis foredrag!

Som nævnt ligger årsmødet i forlængelse af foredraget "AMAZONAS – hvorfor brænder regnskoven", se side 14. Der er gratis adgang, men husk tilmelding.

Foto: Holger Vincents

Fuglenes ABC

Fuglenes ABC er en foredragsrække, der fortæller om fuglenes oprindelse, deres særlige tilpasninger til flyvning, deres biologi og adfærd.

Foredragsrækken Fuglenes ABC består af tre foredrag samt en ekskursion, og tager udgangspunkt i fuglenes oprindelse, som i dag oftest regnes fra triastidens øgler der igennem dinosaurerne i løbet af kridttiden bliver til de moderne fugle vi kender i dag. Det er igennem juratiden, at nogle dinosaurlinjer udvikler de basale egenskaber der fører frem til de moderne fugles anatomi og fysiologi, der gør, at fuglene i dag er den mest succesfulde gruppe af landhvirveldyr med næsten 11.000 arter.

Onsdag d. 1. september 2021 kl. 19.15

Foredrag A: Fuglenes oprindelse, deres anatomiske og fysiologiske tilpasninger til flyvning.

Flyvning er afgjort en af de egenskaber, som har været med til at skabe fuglenes succes, og foredraget vil gennemgå de væsentligste principper i aerodynamik, og hvordan forskellige fuglearter på mangfoldig vis udnytter lufrummet, som for nogle arters vedkommende nærmest kan betragtes som deres egentlige hjem, og prøve at besvare nogle spørgsmål; som for eksempel: Hvordan kan de flyve i flere kilometers højde, og uafbrudt i flere døgn?

Søndag d. 12. september 2021 kl. 9.00

Ekskursion til Eskilsø, Roskilde Fjord.

Mødested: Eskilsø Færgeleje kl. 09.00.

Sluttid: 13.00.

Eskilsø, som ligger i Roskilde Fjord, har et rigt og ret uforstyrret dyre- og fugleliv. Her i træksæsonen er der mange rastende fugle på og omkring øen. Med lidt held, og med den rigtige vindretning, kan vi også opleve træk af rovfugle, der kommer ind fra Sverige til Nordsjælland, og som på deres videre vej mod vinterkvartererne svæver ned over Sjælland.

Oven i naturoplevelserne er der også flere kulturminder på øen.

Onsdag d. 15. september 2021 kl. 19.15

Foredrag B: Om fugletrækket, dets funktion, de forskellige trækformer, og hvordan de finder vej.

Mange dyrearter foretager årlige vandringer, men for over 20% af alle fuglearter, er trækket en fast bestanddel af deres årlige livscyklus. I foredraget vil forskellige trækformer blive gennemgået, fra vejrfugle til langdistancetrækkere. Fugletrækket har fascineret mennesket igennem tiderne, og mange hypoteser er blevet fremsat. Kurset vil gennemgå, hvordan man gennem de seneste ca. 30 år med moderne teknikker efterhånden har fået et godt overblik over fugletrækkets funktion og variationen i de forskellige arters trækadfærd, samt deres evne til at navigere; hvordan finder de vej på deres tusinde kilometers flyveture? Nogle af præstationerne er virkelig imponerende med årligt tilbagelagte afstande på op mod 100.000 km - 2½ gange jorden rundt!

Onsdag d. 29. september 2021 kl. 19.15

Foredrag C: Om fuglenes adfærd, deres intelligens og bevidsthed.

Tre foredrag samt en ekskursion

Et område, som igennem de seneste 20 år har fået et stort gennembrud, er forskningen i fuglenes adfærd. Tidligere betragtede man fuglene som rene instinktvæsner, men da man opdagede, at fuglehjernen er lige så avanceret som pattedyrhjernen, blot organiseret anderledes, tog forskningen i fuglenes adfærd, deres bevidsthed og intelligens fart. Foredraget vil gennemgå nogle af de seneste landvindinger, herunder brugen af deres stemmer til kommunikation, først og fremmest indenfor samme art, men også imellem arter. Fuglene skal for mange arters vedkommende lære deres sprog, på nøjagtigt samme måde, som et barn skal lære at tale. Desuden ser vi på eksempler på adfærdsformer, som hidtil udelukkende var tilskrevet mennesket.

Om foredragsholderen:

Bjarne Bo Jensen begyndte sin ornitologiske karriere før han kom i skole, og har set på fugle siden da. Efter at være gået på pension, har han beskæftiget sig fuldtids med ornitologi, undervist på after-skole, holdt foredrag, ledet fugleture, og

har fulgt med i den nyeste forskning.

Bjarne har en hjemmeside, "Fuglehåndbogen på Nettet", som indeholder detaljeret information om fuglenes biologi, dels baseret på arter, men også i temaer, som for eksempel fugletrækket, ynglebiologi og udviklingshistorie.

Bjarne er biolog, Cand. scient. i eksperimentel biologi fra Odense Universitet (nu SDU).

Tid og sted: Alle foredrag foregår kl. 19.15-21.00 i Foredragssalen, Roskilde Bibliotek, Dronning Margrethes Vej 14, 4000 Roskilde.

Pris: 450 kr. for tre foredrag + ekskursion. Du kan også tilmelde dig de enkelte foredrag og ekskursionen. Pris pr. foredrag er 110 kr., mens ekskursionen (inkl. færgetransport) koster 220 kr.

Tilmelding: www.skjoldfolkeuni.dk.

Yderligere information: Jesper Brandt, brandt@ruc.dk, telefon 22 75 66 99 samt www.skjoldfolkeuni.dk.

De danske skoves fremtid

Gennem vandreture i tre forskellige skovtyper over tre søndage, vil vi demonstrere de mange og meget forskellige udviklingstræk og funktioner i skovene i og omkring Nationalpark Skjoldungernes Land. Forløbet indledes med et foredrag om de danske skoves historie, med vægt på skovlovgivningens udvikling fra alsidig intensiv udnyttelse før udskiftningen, over rene produktionsskove (efter skovforordningen af 1805) og til de senere års fremkomst af stadig mere massive ønsker om øget skovrejsning og mere flersidig brug og indarbejdelse af naturhensyn i driften af vores skove. Også udviklingen på EU-niveau vil blive inddraget.

Vores skove bliver stadigt vigtigere, og helt centrale i samfundets omstilling mod en mere bæredygtig omgang med naturen: De skal binde CO₂ for at modvirke klimaændringer, de skal sikre vores grundvandsforekomster, de skal indarbejde vidtgående hensyn til sikringen af vilde dyr og planter, de skal skabe rekreative rammer om det bynære liv og forbedre byernes mikroklima. De kommer til at fylde meget mere på landkortet, og de skal fortsat også levere tømmer, biomasse og mange andre naturprodukter til utallige formål.

Men hvordan har skovene egentlig udviklet sig historisk, og hvordan vil skovene komme til at se ud i fremtiden?

Før udskiftningen blev skovene også brugt til utallige formål. Men skovene svandt ind, så kun få procent af landet var dækket af en ikke særlig tæt skovbevoksning omkring år 1800. Med fred-

skovsordningen af 1805 blev de resterende skove lukket af, og udviklet som produktionsskove, blandt andet for at sikre tømmer til flåden. Så en fredskov er en produktionsskov, som er blevet det, de fleste har opfattet som en 'rigtig skov' med højstammede løvtræer, der bliver hugget ned, når de er modne til det. Fra 1805 til 1989 steg skovarealet til 11%, men en meget stor del af stigningen var ikke højskov, men nåletræsplantager, rejst på sandede og bakkede landbrugsarealer.

Især gennem de sidste 30 år har man erkendt nødvendigheden af at rejse endnu mere skov, og i 1989 besluttede man at stille mod en fordobling af skovarealet til 25%. Det viste sig, at det ikke blot var arealet, der var brug for at få øget. Der var også behov for en meget mere alsidig indretning af skovene på grund af de mange forskellige funktioner, som skoven skal opfylde både for naturen og samfundet. I en ny skovlov fra 2004 fastslog man derfor skovenes variation og flersidige anvendelse – multifunktionel udnyttelse – som et nyt grundlag for den fremtidige drift.

Betyder det nu, at alle vore nuværende og fremtidige skove vil ændre sig i retning af en ny type alsidige skove, der skal kunne tilgodesee alle tænkelige behov med henblik på at kunne imødegå den økologiske krises udfordringer?

Det er måske ikke det, vi umiddelbart ser i disse år: Snarere en tendens til, at der opstår mere specialiserede skove, der hver for sig præges af specifikke behov, der knytter sig til driften af de arealer, hvor skovene udvikler sig. Bliver så per-

Tre vandrende diskussioner

spektiverne for udviklingen af multifunktionelle lokalt-tilpassede skove snarere en udkrystallisering af nye specialiserede skovtyper, som biodiversitetsskove, rekreationsskove og produktionsskove?

Den diskussion vil vi gerne rejse omkring udviklingen af skovene i og omkring Nationalpark Skjoldungernes Land. Nationalparken er heldigt stillet, hvad angår sine skove, idet en ganske stor del af dem har en lang historie, der strækker sig tilbage til 1700-tallet og tidligere. Det er nok en væsentlig baggrund for den høje biodiversitet, der generelt kendetegner nationalparkens skove. Men der er også mange nye bynære skove, ikke mindst omkring Roskilde, der er skabt som rekreative skovrejsningsprojekter siden 1989.

Søndag d. 19. september 2021

Skovregulering i fortid og fremtid – produktionsskovenes fremtid.

Foredrag med Professor Emeritus Jørgen Bo Larsen. Efterfølgende vandring i Ledreborgs nærliggende produktionsskove.

Tid og sted: 13.00-16.30, Nationalparksekretariatet, Ledreborg Allé 2A, 4320 Lejre.

Søndag d. 3. oktober 2021

Bistrupskovene – En alsidig naturperle. Vandring med Skovfoged Hans Christian Jessen.

Tid og sted: 13.00-15.00, Den lille P-plads i skovbrynet efter Mortenstrupvej 37, 4174 Jystrup Sj.

Søndag d. 17. oktober 2021

Bynær skovrejsning – en værdifuld nabo. Vandring med specialkonsulent i bynær skovrejsning i Søhøjlandet, Anders Busse Nielsen, og Lektor Søren Laurentius Nielsen, Roskilde Universitet.

Tid og sted: 13.00-15.00, P-pladsen på Store Valbyvej ud for Himmelev skov.

Pris: 260 kr. for alle tre foredrag. Du kan også tilmelde dig de enkelte foredrag. Pris pr. foredrag er 80-160 kr.

Tilmelding: www.skjoldfolkeuni.dk.

Yderligere information: Jesper Brandt, brandt@ruc.dk, telefon 22 75 66 99 samt www.skjoldfolkeuni.dk.

Sct. Hans – Historie, natur og fremtid

Sct. Hans området står overfor omfattende ændringer. En væsentlig del af det ældre hospitalsområde afvikles, men samtidigt er et stort retspsykiatrisk center under opførelse. Nye bolig- og erhvervsområder planlægges i området, der samtidigt besidder store rekreative og fredningsbelagte naturværdier. Mange interesser tørner sammen i det smukke område, der samtidigt er centralt beliggende. Derfor sætter vi fokus på udviklingen med seks foredrag og nogle tilhørende aftenture.

Nationalpark Skjoldungernes Land handler om den natur og det liv, der gennem tiderne har udspillet sig i samspillet mellem frugtbart land og en godt beskyttet dansk fjord. En eksemplarisk 'lilleput'-udgave af nationalparken, der i de seneste år har fået stadigt større opmærksomhed, udgøres af det fredede landskab omkring Sct. Hans nordvest for Roskilde. Vi bringer i efteråret en foredragsrække samt nogle udflugter i området – alle med udgangspunkt i Kurhusets festsal.

Sct. Hans Hospitals landskabspark er et yndet udflugtsmål for Roskildes befolkning og gæster på grund af den smukke beliggenhed og de varierede strandområder. Men området har også en fantastisk historie. Her byggede Absalon en borg på en bank, der senere udgjorde fundamentet for det store gods Bistrup, som kongen forærede København i 1661 som tak for tapper modstand under den svenske belejring.

I dag holder det blomstrende socialøkonomiske cafe- og aktivitetscenter, Sct. Hans Have, til i området, hvor gartneriet

tidligere beskæftigede gartnere og patienter med produktion af fødevarer, potteplanter og buketter til hospitalet. Her ligger også det arkitektonisk interessante fredningsværdige gartnerhus fra 1815.

I foredragsrækken vil Sct. Hans Hospitals historie blive belyst, ligesom behandlingsmetoder og landskabets betydning for patienterne og hospitalsdriften gennem tiderne vil blive taget op. De sidste 30 års udvikling med stigende specialisering inden for dobbelt-diagnoser og retspsykiatri med det store nye retspsykiatriske kompleks, der er under opbygning på Psykiatrisk Center Sct. Hans vil også blive taget op. Landskabsparken og de forskellige bebyggelser, design og funktioner vil blive gennemgået. Det gælder ikke mindst museet, kapellet og kirkegården, samt gartnerhuset, der dels har spillet en central historisk rolle, dels vil få vigtige funktioner knyttet til Nationalparken, og desuden på grund af sin særlige arkitektur og byggeskik har aktuel betydning som eksempel på bæredygtigt byggeri. Roskilde kommunes nylige køb af en del af området og vedtagelse af en plan for udviklingen af hele den vestlige del til en ny bydel vil blive belyst.

Mandag d. 6. september 2021

Byen i byen. Sct. Hans i Roskilde 1816-1940.

v/ Jesper Vaczy Kragh, Saxo-instituttet og Medicinsk Museion, KU.

Mandag d. 13. september 2021

Livet på anstalten i forrige århundrede.

v/ Karin Garde, Tidligere Overlæge, Sct. Hans hospital og formand for bestyrelsen for Sct. Hans Have.

Seks foredrag og aftenture

Mandag d. 20. september 2021

Livet i omgivelserne, Hospitalets selvfor-
syning og gartnerhuset.

v/ Flemming Østergaard Nielsen, Arki-
tekt, ekspert i lerbuse. Tidligere beboer af
Gartnerhuset.

Mandag d. 27. september 2021

Sct. Hans området: En naturperle for ra-
ske og syge mennesker.

v/ Bjørn Petersen, Formand for Dan-
marks Naturfredningsforening Roskilde
og tidligere ansat på Sct. Hans Hospital.

Mandag d. 4. oktober 2021

Stigmatisering før og nu, de seneste 30
års udvikling og retspsykiatrien på Sct.
Hans.

v/ Jette Møllerhøj, Retspsykiatrisk Center,
Sct. Hans.

Mandag d. 11. oktober 2021

Roskilde kommunes visioner for Sct. Hans
områdets fremtid.

v/ Mads Christian Bundgaard, Strategisk
byplanlægger, Plan og Udvikling, Roskil-
de kommune.

Tid og sted: Alle foredrag foregår kl.
19.15-21.00 i Festsalen, Kurhuset, Kurhus-
vænge 3, 4000 Roskilde. Der vil til flere af
foredragene være knyttet korte aftenture
i området før eller efter.

Pris: 450 kr. for alle seks foredrag. Du kan
også tilmelde dig de enkelte foredrag.
Pris pr. foredrag er 100 kr.

Tilmelding: www.skjoldfolkeuni.dk.

Yderligere information: Jesper Brandt,
brandt@ruc.dk, telefon 22 75 66 99 samt
www.skjoldfolkeuni.dk.

Kirkegårdsmiljøer i Nationalparken

Kirkegårdsmiljøer og deres omgivelser rummer store naturmæssige og kulturelle værdier. Udbredelsen af kendskabet til dem vil blive et fast inventar i folkeuniversitetets virksomhed.

Landets kirkegårde rummer – i snæver forstand – fortællingen om hvordan vi før og nu har indrettet vores syn på det sidste hvilested. Det gælder for eksempel den landskabsmæssige placering (blandt andet knyttet til kirkernes tidligere kommunikationsmæssige betydning), beplantningen og udsmykningen på det enkelte gravsted. Men i mere bred forstand findes der også på og ved kirkegårdene fortællinger om de enkelte personer, der ligger begravet, om den nærliggende kirkebygning både udvendig og indvendig og om de bebyggelser og offentlige arealer, der typisk ligger tæt ved kirkegården og kirken.

Dette er blot eksempler på nogle af de emner, der fortælles om, når vi på disse ekskursioner aflægger besøg i de enkelte kirkegårdsmiljøer.

Der gennemføres en serie på fire ture/foredrag i efteråret 2021 og vi forventer et tilsvarende antal i foråret 2022. Vi kan ikke love, at vi efterhånden vil komme gennem alle kirkegårdene i eller i omegnen af nationalparken. Men det vil være et kulturhistorisk tema, som vi agter at følge op på og formentlig sætte sammen til en brugbar samling beskrivelser, der kan være nyttig i den fremtidige formidling af Skjoldungelandets kirkegårdsmiljøer.

Søndag d. 5. september 2021

Niels Engberg: Kristendommens komme til Danmark, kirkerne og begravelser.

Kirkegårdene, som vi ser dem i dag, har en lang historie, der bliver mere og mere usikker og uklar, jo længere vi kommer tilbage i tiden. Dette foredrag bliver en rejse, der tager sin begyndelse, da vi første gang har sikker viden om missionsvirksomhed i Danmark. Det var allerede i begyndelsen af vikingetiden (i 700-tallet). Der skulle gå ca. 250 år før Harald Blåtand satte sten i Jelling, hvorpå han bekendtgjorde, at han havde gjort danskerne kristne, og endnu ca. 100 år, før kristendommen endelig slog fuldt igennem i slutningen af 1000-tallet. Hvordan begravede man de første kristne? Har vi i Danmark i den tidlige middelalder haft "kirkegårde" uden kirker? Ingen skriftlige kilder giver svar på sådanne spørgsmål, men arkæologien kan hjælpe. Der er udgravet og undersøgt mere end 10.000 kristne grave, der tidsmæssigt spænder fra 1000-1900-tallet. De løfter sløret for, hvordan man gennem tiden har indrettet kirkegårdene og begravet de døde.

Efter oplægget tager vi til den nye skovgravplads i "Lille Knapsø Bakke Skoven", der er blevet etableret på Ledreborg Gods nær restaurant Herthadalen. Der er offentlig adgang.

Søndag d. 26. september 2021

Karl-Johan Rubæk: Gershøj kirkegård.

Vi besøger den oprindelige kirkegård med de traditionelle gravsten, der ligger omkring kirken. I 1960'erne blev kirkegården udvidet mod vest under indtryk af "Den kolde krig". Senere blev kirkegården

Fire ture / foredrag

udvidet mod øst på lejet jord i 99 år af Krabbesholm.

Søndag d. 10. oktober 2021

Laura Lundager Jensen: Osted kirkegård.

I 1860'erne blev der på flere gårde i Osted området afholdt religiøse vækkelsesmøder. I 1878 fulgte foredragsforeningen "Fremad", der deltog i afholdelsen af de store folkemøder i den nærliggende Herthadalen. Denne vækkelse førte senere til etablering af Osted Valgmenighed. På Osted kirkegård ligger blandt andet mejeriejer Valdemar Hansen, der var med i kredsen omkring valgmenighedens oprettelse, samt den verdenskendte jazzbassister Niels-Henning Ørsted Pedersen begravet.

Søndag d. 31. oktober 2021

Poul Joachim Stender: Kisserup kirkegård.

I skellet mellem kirkegården og markerne er placeret to træskulpturer, der er udført af den lokale kunstner Alison Michell og

opsat i 1999. Skulpturerne, der forestiller to kvindefigurer, er symboler på fortællingen om to søstre – Stokke-kålhoved og Katte-klumpe – der som voksne blev grebet af misundelse over rigdom og arv. Hør historien om dem samt landsretssagføreren og "den folkekære stalinist" Carl Madsen, der boede i den nærliggende landsby Højby fra 1952 til sin død i 1978.

Tid og sted: Alle ture foregår kl. 14.00-16.00. Foredraget med Niels Engberg foregår i Nationalparksekretariatet, Ledreborg Allé 2A, 4320 Lejre, øvrige på den enkelte kirkegård.

Pris: 260 kr. for alle fire foredrag. Du kan også tilmelde dig de enkelte foredrag. Pris pr. foredrag er 80 kr.

Tilmelding: www.skjoldfolkeuni.dk.

Yderligere information: Mogens Petersen, mp@snegom.com, telefon 40 12 72 80 samt www.skjoldfolkeuni.dk.

Selvbestemmelse – fra 1920 til i dag

Gennem to foredrag redegøres der nærmere for påskekrisen, dens baggrund, forløb og konsekvenser, hvorefter vi ser på, hvordan folkenes selvbestemmelsesret i forbindelse med en fredelig løsning af grænsekonflikter tegner sig i dagens Europa.

Genforeningen i 1920 fejres over hele landet som den begivenhed, der som følge af Tysklands tab af 1. verdenskrig bragte Sønderjylland tilbage til Danmark. Siden nederlaget i 1864 var alle Danmarks udenrigspolitiske bestræbelser gået i retning af at genvinde det tabte land. Vi tilbød tyskerne Dansk Vestindien i bytte, nationalkonservative kredse ville inddrage os på fransk side i den fransk-tyske krig i 1870. Politikken og ikke mindst millioner af menneskers lidelser under 1. Verdenskrig radikaliserede såvel konservatismen som venstrefløjen. Målet var man enige om: Genforeningen, men midlerne splittede. I situationen kom det som en gave, at USA på det tidspunkt havde noget så sjældent som en idealistisk præsident, der blandt andet var optaget af folkenes selvbestemmelsesret.

Et stort flertal i Rigsdagen så heri chancen for genforeningen, selv om vi havde ført en neutralitetspolitik under krigen og ikke havde et naturligt krav på at blive tilgodeset ved fredsforhandlingerne i Versailles.

Den radikale statsminister C.Th. Zahle spillede Danmarks kort, i begyndelsen støttet af oppositionslederen J.C. Christensen, der havde været Venstres store politiker gennem den seneste snes år. De gjorde det så

godt de kunne, men var under konstant pres fra en radikaliseret højrenationalisme og en revolutionsorienteret venstrefløj i arbejderbevægelsen.

Regeringen holdt fast i princippet om folkenes selvbestemmelsesret konstateret ved en folkeafstemning i Slesvig. Blandt andet blev søværnets krydser Valkyrien i efteråret 1919 sendt til Alexandria, Malta og Gibraltar for at hente sønderjyske og slesvigske borgere hjem fra allierede krigsfangelejre i Nordafrika for at de kunne stemme om Genforeningen. Valkyriens kommandør Kiær ville efter hjemkomsten ikke deltage i festlighederne, da han mente, at "Resultatet, ca. 50 danske stemmer af 165 hjemførte personer, nærmest hørte hjemme i et sørgespil".

Påskekrisen opstod, da J.C. Christensen af grunde, der ikke havde med sagen at gøre (en ny valglov), pludselig valgte at

2. Ekstra-Udgave.
SOCIAL-DEMOKRATEN
FRIHED LIGHED BRØDERSKAB
MANDAG DEN 20. MARTS 1920

**Kongen begaar
Statskup.**

Kongen har afskediget Ministeriet Zahle.
**Et Ministerium Neergaard ventes dannet
imod Folkeflertallet.**
**Landet foran politisk og økonomisk
Kaos!**

Foredrag, debat og spisning

støtte den radikaliserede nationalkonservervativisme, og kong Christian d. X mandag d. 29. marts 1920 afskedigede Statsminister Zahle, på trods af, at han havde et flertal bag sig i Folketinget. Dette nationale højre ville især holde fast i Flensborg, der godt nok havde haft dansk flertal ved valget i 1867, men langt fra kunne mønstre det i februar 1920

Kaare R. Skou: Genforeningen og Påskekrisen

Lige fra den 30. oktober 1864, hvor ambassadør Georg Quaade i det østrigske udenrigsministerium på Ballhausplatz i Wien på Danmarks vegne skrev under på fredsbetingelserne efter krigen og frem til genforeningen i 1920, havde dansk udenrigspolitik kun ét mål: at få Slesvig tilbage til riget. De danske forslag var fantasifulde. Vi førte en balanceret neutralitetspolitik – ikke så meget balanceret mellem stormagterne, som balanceret mellem skiftende regeringer og folkestemningen. Det er denne særprægede politik, første del af foredraget handler om: Realisme over for nationalkonservervative drømme.

Anden del handler om de uger i 1920, da heldet var med Danmark takket være noget så sjældent som en idealistisk amerikansk præsident. Igen var nationalkonservervative kræfter ved at forpurre det hele. Kræfter, der i påsken gjorde Christian 10. til enevældig hersker i 27½ time. Bag kupforsøget, som det faktisk var, stod en fransk forfatter til katolske martyrdramater og chefen for Forsvarets Efterretningstjeneste.

Kaare R. Skou er journalist og tidligere politisk redaktør på TV2 Nyhederne. Bor i Lejre.

Uffe Østergaard: Genforeningen og Folkenes selvbestemmelsesret

Med Brexit og de mange andre øgede spændinger mellem de europæiske nationer er nationale strømninger og tilhørende grænsekonflikter igen blusset op i Europa. Hvad kan vi i den forbindelse lære af Genforeningen i 1920?

Uffe Østergaard har i tilknytning til sine mange studier af Europas moderne historie også interesseret sig for, om der kunne drages paralleller fra Genforeningen til de mange nye grænsekonflikter, som truer freden i det moderne Europa. Og han har undret sig over, hvorfor man ikke har gennemført – eller accepteret gennemførelsen af, eller blot foreslået – folkeafstemninger om national tilknytning i Ex-Jugoslavien, Ukraine, eller på Krim?

Tid og sted: Begge foredrag foregår mandag d. 22. november 2021 kl. 16.00–21.00 i St. Auditorium, Roskilde Universitet, Bygning 1, Universitetsvej 1, 4000 Roskilde.

Program:

16.00 – 16.15	Velkomst
16.15 – 17.30	Kaare R. Skou
17.30 – 17.45	Pause
17.45 – 19.00	Uffe Østergaard
19.00 – 20.00	Let servering
20.00 – 21.00	Diskussion, ordstyrer: Claus Bryld

Pris: 190 kr. inklusiv en let servering.

Tilmelding: www.skjoldfolkeuni.dk.

Yderligere information: Jesper Brandt, brandt@ruc.dk, telefon 22 75 66 99 samt www.skjoldfolkeuni.dk.

Diskussion om Regnskovens fremtid

AMAZONAS – Hvorfor brænder regnskoven? Foredrag ved Erik Albrechtsen som international fortsættelse af serien om de danske skoves fremtid. Erik Albrechtsen er cand.silv. (forstkandidat) fra Københavns Universitet og har blandt andet boet i Brasilien og Kenya.

De omfattende skovrydninger i Amazonas regnskove, som tilsyneladende aldrig får ende, er meget bekymrende – ikke kun for lokalbefolkningen, men for hele verden. For skovafbrændingerne modarbejder vores nødvendige indsats mod klimaforandringerne. Og regnskovenes store biodiversitet forsvinder for altid, når de oprindelige skove fjernes, for disse komplekse skovtyper kan ikke umiddelbart genskabes.

De danske skove var faktisk truet af udryddelse omkring 1800, hvor kun 1-2% af landets areal var skovdækket. Men skovene blev reddet på "målstregen" med lovgivning og andre tiltag. Sidenhen er skovarealet vokset støt og vi har i dag måske svært ved at forstå, hvorfor det dengang kunne gå så galt med de danske skove.

Kan man drage en historisk parallel mellem det, der skete i de danske skove i 1700-tallet og det, der aktuelt foregår i en række tropeskovene? Ja, der er faktisk sammenlignelige træk, for i begge tilfælde drejer det sig om et u hensigtsmæssigt samspil mellem mennesker og naturressourcer. Men tropeskovene er også under pres på grund af den globale befolkningstilvækst og globale markedsforhold.

Er der så overhovedet håb for regnsko-

ven – eller er der for store økonomiske og politiske interesser på spil til at man kan påvirke udviklingen i en bedre retning? Foredraget forsøger at besvare dette spørgsmål ved at tage udgangspunkt i nogle konkrete "cases" fra mit eget arbejdsliv i tropeskovene i Brasilien, Ghana og Congo.

Som forbrugere langt væk fra tropeskovene spiller vi også selv en rolle i at ødelægge regnskovene – ofte uden at være klar over det. Så hvordan kan vi, der bor udenfor tropelandene, bidrage til at bevare regnskovene? I foredraget bliver I præsenteret for nogle forslag til, hvad vi selv kan gøre som forbrugere.

Tid og sted: Søndag d. 7. november 2021 kl. 14:00-15:45, Domus Felix, Bygaden 20, 4320 Lejre. Foredraget er efterfuldt af Årsmøde for Folkeuniversitet Skjoldungernes Land.

Pris: Gratis adgang.

Tilmelding: www.skjoldfolkeuni.dk.

Yderligere information: Jesper Brandt, brandt@ruc.dk, telefon 22 75 66 99 samt www.skjoldfolkeuni.dk.

Kalenderoversigt – Efteråret 2021

Dato	Titel
1. september 2021	Fuglenes oprindelse, deres anatomiske og fysiologiske tilpasninger til flyvning.
5. september 2021	Kirkegårdsmiljøer: Kristendommens komme til Danmark, kirkerne og begravelser.
6. september 2021	Byen i byen. Sct. Hans i Roskilde 1816-1940.
12. september 2021	Ekskursion til Eskilsø, Roskilde Fjord.
13. september 2021	Livet på anstalten i forrige århundrede.
15. september 2021	Om fugletrækket, dets funktion, de forskellige trækformer, og hvordan de finder vej.
19. september 2021	Skovregulering i fortid og fremtid – produktionsskovenes fremtid.
20. september 2021	Livet i omgivelserne, Hospitalets selvforsyning og gartnerhuset.
26. september 2021	Kirkegårdsmiljøer: Gershøj kirkegård.
27. september 2021	Sct. Hans området: En naturperle for raske og syge mennesker.
29. september 2021	Om fuglenes adfærd, deres intelligens og bevidsthed.
3. oktober 2021	Bistrupskovene – En alsidig naturperle.
4. oktober 2021	Stigmatisering før og nu, de seneste 30 års udvikling og retspsykiatrien på Sct. Hans.
10. oktober 2021	Kirkegårdsmiljøer: Osted kirkegård.
11. oktober 2021	Roskilde kommunes visioner for Sct. Hans områdets fremtid.
17. oktober 2021	Bynær skovrejsning – en værdifuld nabo.
31. oktober 2021	Kirkegårdsmiljøer: Kisserup kirkegård.
7. november 2021	Diskussion om Regnskovens fremtid
7. november 2021	Årsmøde for Folkeuniversitet Skjoldungernes Land.
22. november 2021	Genforening – fra 1864 til i dag.

Foreløbigt program – Foråret 2022

Folkeuniversitetet er klar med et foreløbigt program for sæsonen Foråret 2022.

Det er allerede nu muligt, at læse mere om samt bestille billetter til foredragene på www.skjoldfolkeuni.dk.

Tøv derfor ikke med at læse mere om programmet. Det kunne jo være, der var julegaveidéer iblandt foredragene.

Hesteofringen før og efter

Heldagstur på 52 årsdagen om begivenheden i 1970 hvor Bjørn Nørgaard ofrede en hest, dissekerede den og fyldte hestens indvolde på syltetøjsglas.

Birgitte Anderberg, museumsinspektør og seniorforsker, Statens Museum for Kunst

Søndag d. 30. januar 2022 kl. 10:00

Traditionel dans og musik på Roskilde/Lejreengen fra 1700-tallet til nutiden

To foredrag og en ekskursion om musikarkæologisk udgravning og undersøgelse af melodier og danse fra nationalparkens landskab

Poul Bjerager, Rigsspillemand og tidligere chef for Nationalpark Skjoldungernes Land.

Mandag d. 21. marts 2022 kl. 19:15

Mandag d. 4. april 2022 kl. 19:15

Mandag d. 25. april 2022 kl. 15:15

Kirkegårdsmiljøer i Nationalparken

Fire ture til fire kirkegårdsmiljøer i nationalparken; Sct. Hans Kirkegård, Roskilde Domkirke, Sæby Kirke og Kirkegård samt Lyndby Kirkegård.

Karin Garde, Paul Kofoed Christiansen, Helene Rasmussen og Lars Munch

Søndag d. 3. april 2022 kl. 14:00

Søndag d. 24. april 2022 kl. 14:00

Søndag d. 8. maj 2022 kl. 14:00

Søndag d. 12. juni 2022 kl. 14:00

Forårets komme i Nationalpark Skjoldungernes Land:

Seks foredrag og ture om hvordan botanikere, orniotologer, naturfredere, spejdere, lystfiskere og jægere ser og bruger naturen i nationalparken

Claus Helweg Ovesen, Gordon P. Henriksen, Michael Donstrup, Bjarne Bo Jensen, Bjørn Petersen og Brian Petersen

Tirsdag d. 19. april 2022 kl. 19:15

Tirsdag d. 26. april 2022 kl. 19:15

Tirsdag d. 3. maj 2022 kl. 19:15

Tirsdag d. 10. maj 2022 kl. 19:15

Tirsdag d. 17. maj 2022 kl. 19:15

Tirsdag d. 24. maj 2022 kl. 19:15

Martin A. Hansen i Skjoldungernes landskab

To foredrag og ekskursioner om arven fra Martin A. Hansen i Lejreengens landskab. Birgitte Krejsager, mag.art. og ph.d. i nordisk litteratur, cand.jur.

Lørdag d. 23. april 2022 kl. 10:00

Lørdag d. 7. maj 2022 kl. 10:00